III. RECENZJE – REVIEWS – РЕЦЕНЗИИ

Acta Baltico-Slavica, 36
SOW, Warszawa 2012

Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego.
Księga jubileuszowa na 1000-lecie Litwy,
red. nauk. Jolanta Mędelśka, Zofia Sawaniewska-Mochowa,
Wydawnictwo Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego,
Bydgoszcz 2010.

PAMIĘĆ WSPÓLNEJ HISTORII

W 2009 r. Litwa obchodziła swoje Millenium. Niezwykły ten jubileusz upamiętniany był przez organizowanie licznych spotkań i uroczystości państwowych i społecznych (np. festyny). Świat naukowy w Polsce uczcił tę ważną datę naszej i Litwinów historii w sposób, który przyniósł trwałe wartości. Zorganizowano międzynarodową konferencję naukową z udziałem uczonych z Litwy, Polski, Łotwy, Białorusi, Rosji, Ukrainy, Austrii, Niemiec, reprezentujących takie placówki naukowe, jak: Polska Akademia Nauk, Akademia Nauk Białorusi, uniwersytety zagraniczne w Wilnie, Rydze, Grodnie, Moskwie, Mińsku, Wiedniu, Greifswaldzie i wiele krajowych – w Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu, Kielcach, Zielonej Górze, Sanoku.

Tak szeroki odzew uczonych świadczy o tym, że temat spuścizny po Wielkim Księstwie Litewskim w wielu dziedzinach życia mentalnego – kultury, języka i historii – wciąż znajduje się na warsztacie badań, przy czym ma zasięg międzynarodowy. W wielu placówkach naukowych prowadzi się prace nad poszukiwaniem właściwych ocen i interpretacji zdarzeń we wspólnej przeszłości wielonarodowościowego etnosu, wielu wzajemnie na siebie oddziałujących kultur i religii na obszarze dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Te wzajemne związki odnajdujemy do dziś.

Konferencja odbyła się 16–17 listopada 2009 r. w Ostromecku koło Bydgoszczy. Miała charakter interdyscyplinarny. Pokłosiem obrad tego spotkania jest tom artykułów zatytułowany *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego*, wydany w Bydgoszczy z datą 2010. Faktycznie tom trafił do rąk odbiorców dopiero w 2011 r. Wydawnictwo to zasługuje, naszym zdaniem, na uwagę czytelników.

Poprzez zorganizowanie na międzynarodowym forum naukowym dyskursu o językowym i kulturowym dziedzictwie Wielkiego Księstwa Litewskiego nie tylko

uczczono tysiąclecie istnienia zaprzyjaźnionego państwa, z którym Polska przez kilka wieków tworzyła jeden organizm państwowy, ale też pokazano wielki humanistyczny dorobek naukowy oparty na badaniach tego dziedzictwa.

Teksty publikowane w tomie ułożono w siedmiu kręgach tematycznych. W tomie zaprezentowano prace głównie naukowców o dojrzałym warsztacie badawczym, prace pozostające na wysokim poziomie merytorycznym. Ograniczę się tu do krótkiego przedstawienia tematyki księgi.

Krąg I *Chryścianizacja Litwy*. Znajdujemy tu prace dwu autorów – Leszka Bednarzuka i Jacka Maciejewskiego.

Studia nad dziejami Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz dawnymi i obecnymi kontaktami językowymi i kulturowymi zebrano w dziale II *Historia. Społeczeństwo. Koegzystencja narodów i kultur*. Autorzy prac o tej tematyce to: Teresa Maresz, Mirosław Jankowiak, Mathias Niendorf, Halina Karaś, Artur Kijas, Michał Moch, Andrzej Tichomirow.

Na blok III *Historia języków. Związki językowe na przestrzeni dziejów* składają się opracowania następujących autorów: Bogdana Walczaka, Igora Dacenki, Żanny Jeromy, Kojego Mority, Małgorzaty Ostrówki, Anny Stafeckiej, Zity Szimenajtje. W pracach przedstawiono liczne zagadnienia z historii języków na pograniczu bałto-słowiańskim, ukazano też znaczny wpływ leksykografii polskiej na powstanie i rozwój leksykonów litewskich.

W artykułach kręgu IV zatytułowanego *Wielojęzyczność na pograniczach. Dialektologia. Kontakty językowe*, którego autorami są: Elżbieta Smułkowa, Wiera Astrejka, Julia Górskaja, Ilga Jansone, Alena Ksiandzowa, przedstawiono osobliwy charakter wielojęzyczności na pograniczu języków spokrewnionych – słowiańsko-słowiańskim i słowiańsko-bałtyckim – oraz konkretne realizacje tego typu dwujęzyczności w dialektach.

Najwięcej opracowań skupia dział V *Lingwistyka kulturowa. Etnologia. Archeologia*. W artykułach przedstawiono językowo-kulturowe wizerunki grup społecznych (Litwin – Żmudzin, szlachta – chłop), a także różne conceptualizacje Wielkiego Księstwa Litewskiego w różnych gatunkach piśmiennictwa. Autorzy artykułów tego bloku to: Anna Engelking, Ewa Golachowska, Irena Masojć, Świetłana Prochorowa, Zofia Sawaniewska-Mochowa i Anna Zielińska, Krystyna Szczesniak, Anna Tyrpa, Katarzyna Węgorowska, Jacek Woźny.

Tematyczny krąg VI *Polszczyzna kresowa* reprezentują artykuły trzech badaczek – Jolanty Mędelkiej, Alicji Pihan-Kijasowej i Krystyny Rutkowskiej. Polszczyzna kresowa, jej odmiany, cechy charakterystyczne, źródła i inne aspekty są przedmiotem badań wielu autorów. Nawiązania do tematyki językowej na dawnych obszarach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego przewijają się także w innych opracowaniach pomieszczonych w prezentowanym tomie. Za każdym razem w poszczególnych publikacjach z tego zakresu znajdujemy nowe dane, nowe fakty językowe, nowe przemyślenia i interpretacje. Bogactwo tej odmiany języka wciąż jeszcze nie zostało do końca poznane.

Tom kończy rozdział VII *Wizerunek Wielkiego Księstwa Litewskiego w literaturze*. Autorzy przedstawionych tu prac to Elżbieta Koniusz, Barbara Dwilewicz, Ewa Górecka, Tatiana Wołodgina. Prace tego działu poświęcono zarówno utworom dawnym, jak i współczesnym pióra pisarzy z nurtu odradzającej się stopniowo polskiej literatury pięknej na Kresach Wschodnich.

Na zakończenie posłużmy się cytatem z przedmowy redaktorek książki, które piszą: „Szczególnym atutem tej książki jest jednak nie tyle wielość poruszonych w niej wątków i tematów z zakresu szeroko rozumianej humanistyki, lecz nade wszystko fakt, że jest to wspólne dzieło przedstawicieli narodów, które są spadkobiercami tradycji i języków Wielkiego Księstwa Litewskiego”.

Iryda Grek-Pabisowa
Instytut Slawistyki PAN
Warszawa